

Miquel Batllori

Breus reflexions sobre un jesuïta català

CRISTÓBAL SÀRRIAS, SJ

Han estat molts els estudis, necessàriament breus, que han anat apareixent en premsa i revistes sobre el P. Miquel Batllori, que fa ben poc ens va deixar.

És presentat sempre com el gran humanista que va ser, i s'han tingut en compte alguns aspectes de la seva biografia, quasi tan rica com la bibliografia amb què va anar enriquint la nostra cultura. Llibres, articles, conferències, entrevistes han estat testimoni de la seva gran activitat cultural durant els seus intensos noranta-tres anys de vida.

Reflexionant sobre els seus escrits, descobrim quelcom d'especial en el seu tarannà d'home dedicat a la cultura i compromès religiosament amb la Companyia de Jesús. Ràpidament hi trobem vectors que ens poden indicar elements essencials del seu itinerari humà; ell mateix ens els comenta àmpliament i llargament en les seves *Memòries de quasi un segle*.

Hi ha, tanmateix, un text il·luminador, publicat en el seu volum *Vuit segles de cultura catalana a Europa*, i que, segons ens sembla, resumeix a bastament les línies de força de la seva existència.

En el seu discurs d'ingrés a la Real Academia de la Historia (Madrid, 8 de juny de 1958) diu:

«Successor acadèmic del marquès de Selva Alegre, vinc a ésser-ho també, en un ordre extrareglamentari [...] dels dos historiadors jesuïtes que m'han precedit en aquesta Real Academia de la Historia: els Pares Fidel Fita i Zacarias García-Villada. Això és un nou pes per al meu feble esperit, i un nou motiu d'agraïment, perquè heu volgut que en la vostra corporació figurés novament, com a acadèmic numerari, un membre de la Companyia de Jesús.»

«Aquesta sola circumstància, encara que jo no fos director de l'*Archivum Historicum S.J.* i no hagués dirigit fins ara l'Institut Històric de la Companyia de Jesús a Roma, m'imposava l'elecció d'un tema que s'adigués amb la història de l'orde al qual pertanyo. D'altra banda, sembla que un català, en un

Miquel Batllori

ambient com el d'aquesta casa, se sent gairebé obligat a desenvolupar un tema de la seva pròpia història.»

Aquestes dues motivacions l'acompanyaren quasi en tota l'amplitud de la seva activitat d'historiador. La síntesi que clou aquest paràgraf en dona prova:

«Recercant entre el passat de la Companyia de Jesús i entre la cultura catalana, dels temes que se'm presentaven, n'he escollit un que abraça ambdós extrems: Alexandre VI, en el primer període del seu pontificat, i la casa reial d'Aragó. De la nissaga de Roderic de Borja havia de sortir el tercer general de la Companyia, en la seva cort pontificia de Roma; el català, en la seva variant valenciana, fou per darrera vegada la llengua àulica.»

I un recorregut per la seva àmplia bibliografia ens fa veure fins a quin punt va ser fidel a aquell propòsit enunciat en la Real Academia, sempre present en la seva activitat de recerca i divulgació cultural.

El fet de ser director de l'*Archivum Historicum S.J.* a Roma va fer que es consagrés a la direcció i orientació dels estudis que s'hi projectaven. No cal dir que els seus estudis sobre el jesuïtes expulsats d'Espanya per Carles III són ben coneguts. La publicació del tractat d'estètica del jesuïta Arteaga és un model de finor i de fidelitat a un pensament acadèmic, com també tot el que va escriure sobre el P. Baltasar Gra-

cián, al qual professava un afecte especial, per les qualitats de pensador i d'home que va sofrir les incomprendiments del món eclesial que l'envoltava.

La seva dedicació als Borja és un exemple de la fusió del seu doble interès (com ens ha dit en el text abans esmentat). En els amplis estudis sobre la família Borja, que van des de mitjan segle XIII fins al XVI, va investigar tota l'ascendència de Francesc de Borja a partir dels avantpassats de Calixt III i d'Alexandre VI, i la línia col·lateral de València, per a entrar finalment en l'anàlisi de la descendència del mateix sant duc de Gandia.

I l'estudi de la llengua literària en l'epistolari català dels Borja ens recorda el trilingüisme d'Alexandre (català, llatí, italià), que no el troba en els fills, i també el llenguatge popular d'un palafrener sense cultura que servia d'informador secret al papa del que es deia per Roma; i l'anàlisi en els escrits del cardenal Joan Borja, arquebisbe de Monreale, a Sicília, que li recorda trets del *Tirant lo Blanc*, per la seva manera ben valenciana d'expressar-se en un estil audaç —de vegades salaç i tot.

I ja en l'època contemporània, l'àmpli estudi sobre el P. Ignasi Casanovas i la interessant tasca a favor de la llengua i cultura catalana representen una contribució important a l'anàlisi de la situació de la llengua en el país, dins el conjunt de l'Estat espanyol i dins la mateixa Companyia de Jesús.

El P. Miquel Batllori va ser un home de fidelitats, sense fissures. La seva aguda intel·ligència el feia fugir de qualsevol estridència, de la lluita cridadora. Ell, senzillament, era un home savi, i els seus coneixements els oferia amb generositat i senzillesa quan veia que la causa era justa i urgent. Així va arribar al final de la vida amb un equilibri total i amb una clarividència sorprenent, convençut que la seva vocació de sacerdot jesuïta anava ben unida a la seva activitat d'home de cultura. Tot va posar-ho al servei de la veritat, una veritat a la qual ell va consagrar la vida. ♦